पुरुषसिद्धौ नान्यद्रष्टाकाङ्क्षेति। अपि च पुरुषस्य परिणामित्वे कदाचिच्चक्षुर्मनआदिवदन्धत्वमपि स्यात्। तथा च विद्यमानमपि सुखदुःखादिकं न ज्ञायेत ततश्चाहं सुखी न वेत्यादिसंशयापत्तिः। अतः सदा प्रकाशस्वरूपत्वानपायेन पुरुषस्यापरिणामित्वं सिद्ध्यति। तदुक्तं योगसूत्रेण "सदा ज्ञाताश्चित्तस्य वृत्तयस्तत्प्रभोः पुरुषस्यापरिणामित्वादिति" तद्भाष्येण च "सदाज्ञानविषयत्वं तु पुरुषस्यापरिणामित्वं परिदीपयतीति" भा० उक्तम् संयोगश्च न परिणामः सामान्यगुणातिरिक्तधर्मोपपत्त्यैव परिणामित्वव्यवहारात्" सा०प्र०भा०। तेन पुरुषस्य संयोगवत्त्वेऽपि विकारहेतुसंयोगाभावात् न परिणामित्वम्। स्त्रियां ङीप्। "सती वाऽविद्यमाना वा प्रकृतिः परिणामिनी" हरिका०।

परि(री)णाय पु०न० परि+नी–द्यूते विषये घञ् उपसर्गस्य वा दीर्घः। शारीणां वामदक्षिणतो नयने अमरः घञन्तत्वेऽपि अभिधानात् अस्त्री।

परि(री)णाह पु० परि+नह–घञ् वा दीर्घः। विस्तारे (ओसार) "धनुः शतं परीणाहो ग्रामात् क्षेत्रान्तरं भवेत्" याज्ञ०।

परिणाहवत् त्रि० परिणाह+बला० वा मतुप्। विस्तारयुते स्त्रियां ङीप् पक्षे एकाक्षरकृदन्तत्वेऽपि बला० इनि। परिणाहिन् तत्रार्थे त्रि० स्त्रियां ङीप्।

परिणेतृ पु० परि+नी-तृच्। १विवाहकर्त्तरि भर्त्तरि राजनि० २परितो नेतरि च।

परिणेय त्रि० परि+नी–यत्। १परितोनयनीये आश्व०श्रौ० ४।६।१५। विवाहयोग्यायां २कन्यायां स्त्री।

परितक्मन् न० तक–हसने भावे मनिन्। परितोगमने तदर्हति यत्। परितक्म्य परितो गन्तव्ये ऋ०१।३१।६७ भा०दृश्यम्। "परित एनां रात्रिं तक्मं निरुक्तोक्तायां रात्रौ च रात्रेरुभयत उष्णतोपलम्भात् तथात्वम्।

परितस् अव्य० परि+तसिल्। सर्वतोभावे इत्यर्थे। एतद्योगे सम्बन्धार्थे द्वितीया परितः कृष्णं भक्ताः।

परिताप पु०परितप्यतेऽत्र परि+तप–आधारे घञ्। १नरके करणे घञ्। २दुःखे मेदि०। ३शोके शब्दच० ४भये ५कम्पे विश्वः ६अत्युष्णतायाञ्च "ते ह्लादपरिताप फलाः पुण्यापुण्यहेतुत्वात्" पात०सू० "ते जन्मायुर्भोगा पुण्यहेतुका सुखफलाः अपुण्यहेतुकादुःखफलाः" भा०।

परितोष पु० परि+तुष-भावे घञ्। सन्तोषे आनन्दभेदे

परित्याग पु० परि+त्यज-भावे घञ्। सर्वतो भावेन वर्जने

परित्राण न० परि+त्रै–ल्युट्। १रक्षणे अनिष्टे प्रवृत्तस्य २निवारणे च "परित्राणाय साधूनाम्" गीता।

परिदंशित त्रि० परिदंशो जातोऽस्य तार० इतच्। कृतसन्नाहे भा०आ० १३६अ०। [अमरः।

परिदान न० परि+दा-भावे ल्युट्। प्रतिरूपदाने विनिमये

परिदाय पु० परि+दा घञ्। आमोददायिनि सुगन्धौ हरिवं० २१८अ०।

परिदायिन् परिवर्ज्य शास्त्रदोषं ददाति दा–णिनि। अकृतविवाहस्य ज्येष्ठस्य कनिष्ठाय कन्यादातरि परिवेत्तृशब्दे हारीतवाक्यं दृश्यम्।

परिदेवन न० परि+दिव-ल्युट्। १अनुशोचने कृतस्य कर्मणोऽनुचितत्वधियानुतापे २विलापे च। णिच्–युच्। परिदेवनाप्यत्र स्त्री। "तत्र का परिदेवना" गीता २।२८

परिदेविन् त्रि० परि+दिव–ताच्छील्ये इनि। परदेवनशीले स्त्रियां ङीप्।

परिद्वीप पु० गरुड़पुत्रभेदे भा०आ० १००अ०।

परिधान न० परिधीयते परि+धा-कर्मणि ल्युट्। १परिहितवस्त्रे नाभेरधोधृतवसने अमरः भावे ल्युट्। २वस्त्रादेर्देहाद्वौ धारणे च।

परिधानीया स्त्री परि+धा–कर्मणि अनीयर्। १शस्त्रादिस्थायामुत्तमायामृचि "सर्वत्रोत्तमां परिधानीयेति विद्यात् आश्व०श्रौ० २१६।८ "स यत्रोपाकृते प्रातरनुवाके पुरा परिधानीया स्यात्" छान्दो०। २परिधेयवस्त्रादौ त्रि०।

परिधाय पु० परि+धा–कर्मणि घञ्। १परिच्छेदे आधारे घञ्। २नितम्बदेशे ३जलस्थाने च मेदि० भावे घञ्। परिधाने।

परिधि पु० परि+धा कि। चन्द्रसूर्य्यसमीपस्थे मेघादिसन्निकर्षात् जायमाने वेष्टनाकारे १मण्डले (सूर्य्यसभा) (चन्द्रसभा) परिवेशशब्दे दृश्यम्। यज्ञियपशुबन्धनार्थं निखातायां यज्ञियतरोः पलाशादेः २शाखायाम् ३गोलमण्डलस्य परितो वेष्टनसूत्रमाने क्षेत्रशब्दे २४०१ पृ०दर्शितम्। यज्ञियपरिधिमानं च इष्मशब्दे ९२८ पृ० दृश्यम्। तच्चान्यतशाखिविषयम् कर्मप्रदीपोक्तमानन्तु छन्दोगविषयम् यथा "बाहुमात्राः परिधय ऋजवः सत्वचोऽव्रणाः। त्रयो भवन्ति शीर्णाग्रा एकेषान्तु चतुर्दिशम्। प्रागग्रावभितः पश्चादुदगग्रमथापरम्। न्यसेत् परिधिमन्यच्चेदुदग्रः स च पूर्वतः"।